

The Examination of Map Reading and Interpretation Skill

Ahmet Can ABBAK¹

Milli Eğitim Bakanlığı

ABSTRACT

Research Article

The abstract is suggested to be 250 words maximum, written with 11 font size with Times New One of the lessons that play a role in helping individuals acquire the skills and experiences is the Social Studies course. Maps, which show the principle of distribution of geography and used in every stage of daily life, is a material used in social studies lesson. However, how to read and interpret maps is very important for both education and business life. The aim of this study is to determine the views of social studies teachers and middle school students on map reading and interpretation skills. In this research, teacher and student questionnaire developed by the researcher was used. In analyzing the data obtained in the research, frequency, percentage and arithmetic mean values, which are among the descriptive statistics techniques, were used. It was determined that pre-service teachers should be trained on computer applications related to map ($\bar{x} = 4.80$). It has been determined that the average of teachers who use digital platforms such as Google-Earth to improve their map reading and interpretation skills is $\bar{x} = 1.65$. According to students, maps are important for social studies lessons ($\bar{x} = 4.90$). Students know the meaning of the map and the colors on it ($\bar{x} = 4.19$), but it has been determined that they have problems in drawing a draft map ($\bar{x} = 3.21$). It was found that students made use of the phones, navigation devices, digital platforms and smart board in a fun way. Digital applications for maps, e-contents parallel to textbooks, interactive games and mute maps should be prepared.

Received: 22.11.2020

*Revision received:
28.04.2021*

Accepted: 04.05.2021

Published online:

26.05.2021

Key Words: Social studies lesson, map reading and interpretation skill, geography

Corresponding author:

¹Teacher

canabbak@gmail.com

Orcid: 0000-0001-9228-6875

Harita Okuma ve Yorumlama Becerisinin İncelenmesi

Ahmet Can ABBAK¹

Milli Eğitim Bakanlığı

ÖZ

Araştırma Makalesi

Bireylerin sosyal hayata uyumu için gerekli becerileri ve deneyimleri kazanmalarında rol oynayan derslerinden biri de sosyal bilgiler dersi. Coğrafyanın dağılım ilkesini gösteren, bilgiyi anlamlandıran ve günlük hayatın her safhasında kullanılan haritalar, sosyal bilgiler dersinde kullanılan bir materyaldir. Haritaların nasıl okunacağı ve yorumlanacağı hem eğitim hem de iş hayatı için oldukça önemlidir. Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin harita okuma ve yorumlama becerilerine yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen ve öğrenci anketi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde ise betimsel istatistik tekniklerinden frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri kullanılmıştır. Öğretmen adaylarına lisans yıllarında harita ile ilgili bilgisayar uygulamaları konusunda eğitim verilmesi gerektiği ($\bar{X}=4,80$) belirlenmiştir. Ayrıca derslerde harita okuma ve yorumlama becerisini geliştirmek için Google-Earth gibi dijital platformlardan yararlanan öğretmenlerin ortalamasının $\bar{X}=1,65$ olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilere göre sosyal bilgiler dersleri için haritalar önemlidir ($\bar{X}=4,90$), öğrenciler harita üzerindeki renklerin anlamlarını bilmektedirler ($\bar{X}=4,19$); ancak öğrencilerin taslak harita çizme konusunda problem yaşadıkları belirlenmiştir ($\bar{X}=3,21$). Öğrencilerin haritaları az da olsa telefondan, navigasyon cihazlarından, dijital platformlardan ve akıllı tahtalardan eğlenceli bir şekilde yararlandıkları görülmüştür. Ülkemizdeki öğretim programları, okul öncesinden ortaöğretime kadar harita okuma ve yorumlama becerisi yönünden zenginleştirilmelidir. Ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların kartografik tasarımları, öğrencilerin yaşına ve biliş düzeyine uygun olarak yeniden gözden geçirilmelidir. Harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik dijital uygulamalar, e-çerikler ve etkileşimli oyunlar hazırlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler dersi, harita okuma ve yorumlama becerisi, coğrafya

Alınma Tarihi: 22.11.2020
Düzeltilmiş Hali Alınma Tarihi: 28.04.2021
Kabul Edilme Tarihi: 04.05.2021
Çevrimiçi Yayınlanma Tarihi: 26.05.2021

Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

¹Öğretmen

canabbak@gmail.com

Orcid: 0000-0001-9228-6875

Giriş

Öğrencilere, onların toplumsal ve bireysel rollerini ve sorumluluklarını öğreten, etkili düşünme becerilerini geliştirerek üretken ve etkin bir vatandaş olmalarına katkıda bulunan ve küresel ve toplumsal olaylara bilgi ve teknolojinin ışığı altında bakabilmeyi öğreten ortaokul seviyesindeki ders, sosyal bilgiler dersidir (Gömleksiz ve Cüro, 2011). Sosyal bilgiler dersi sadece şimdinin çalışması olarak görülmemeli, aynı zamanda bireylerin geçmişle olan bağlarını sağlamlaştırarak, onlar için yeni ufuklar geliştirdiği düşünülmektedir. Bu dersle birlikte durumları kendi içinde değerlendiren ve küreselleşen dünyada etkili değer, tutum ve becerileri kazanmış bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir. Bakanlık tarafından yayınlanan yönetmeliğe göre İlkokul 4 ve ortaokul 5. sınıf öğrencilerine haftalık üç; ortaokul 6 ve 7. sınıf öğrencilerine ise haftalık dört saat sosyal bilgiler dersi verilmesi zorunludur (MEB, 2014).

1924, 1926, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2005 yıllarında değişim yaşayan sosyal bilgiler öğretim programları, 1968 yılında sadece tarih, coğrafya ve yurt bilgisinden oluşan bir disiplinli (Aykaç, 2011). Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren tarih, coğrafya ve vatandaşlık konuları önemini korumuş; ancak zaman içinde bazı değişikliklere uğramıştır. Dersin içeriği ve kapsamı değişse de bu konular hiçbir zaman önemini yitirmemiş ve bu değişim sürecinde çağın gereklerine uygun olarak yeniden tasarlanmıştır.

Fotoğraf, harita ve kroki öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde en çok kullandıkları materyallerdendir (Çelikkaya, 2013). Özellikle 2004 yılından itibaren uygulanmaya başlanan yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrencilerin aktif olduğu görsel öğelere yer verilen eğitim sistemi özendirilmiştir. Özellikle bilgi, beceri ve kavramların öğretilmesinde materyal kullanılarak öğrenmenin kalıcı hale getirilmesi planlanmaktadır (Ulusoy ve Gülüm 2009).

Harita, yeryüzünün ya da bir bölümünün veya bir gök cisminin ya da gökküresinin belli bir ölçüğe göre küçültülmüş ve genelleştirilmiş izdüşümüdür (Sanır, 2000). Elipsoid biçimindeki bir gök cisminin haritası bir düzlem üzerine aktarılırken alan açı ve doğrultu açısından bozulmalar (gerçekten uzaklaşmalar) ortaya çıkar (Sanır, 2000). Harita; tarih, dil, nüfus vb. konularla ilgili yeryüzünün veya bir parçasının, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağı olarak adlandırılmaktadır (Akalin, 2011). Diğer bir deyişle haritalar, mekâna ait bilgilerin kâğıt, telefon, tablet, bilgisayar vb. ekranlar üzerine aktarılmasıyla oluşturulan görsel materyallerdir. Haritalar; yollar, kamu binaları, şehir yerleşkesi, şehir sınırları, doğal kaynaklar, göller, akarsular, kıyılar, dağlar, vadiler ya da kurak ve sulak alanlar gibi mekâna ait birçok özellik hakkında bilgi gösterebilir. Haritalar doğal ortamın dağılışını ve bunların neden ve sonuçlarını göstermesi bakımından önemlidir.

Harita kullanımı, olayları somutlaştırarak öğrenciyi ezbercilikten kurtarmaktadır. Ayrıca harita dikkat çekerek hatırlamayı kolaylaştırır ve zamandan tasarruf sağlayarak soyut durumları somutlaştırır (Duman, 2011). Haritalar bilgiyi özet olarak gösteren, görsel iletişim araçlarıdır. Şahin'e (2012) göre harita öğrencilerde ilgi ve dikkat uyandırır, içeriği basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırır, öğretimi canlı ve açık hale getirir ve öğrenilecek konu üzerinde pratik yapma imkânı sağlar. Aslında harita, çağın gereklerine uygun olarak kendini yenilemiştir. Bilgisayar teknolojisinde yaşanan gelişmelerle birlikte haritalar dijital bir hal almış ve bu gelişmeler dileyen öğretmenlerin sınıfında yerini almıştır. Bilgisayar teknolojisi ile harita ezbercilikten ve sıkıcılıktan bir kez daha uzaklaşmıştır.

Harita, sadece sosyal bilgiler dersinde konuların öğretiminde değil, aynı zamanda gündelik hayatta sıklıkla kullanılan bir araçtır. Harita, "Ulaşımında bir yerden diğerine en kolay nasıl gidilir?" sorusuna yanıt veren en önemli araç konumundadır. Ayrıca navigasyon teknolojisinin gelişmesiyle birlikte haritalar, yön bulmak ve konumu anlamak amacıyla kullanılır. Yapılan birçok çalışmada, günlük hayatta harita kullanımı konusunda ülkemizde bir eksiklik görülmektedir. Eğitim ve öğretim alanı dışında haritaların bilinçli ve etkin bir şekilde kullanılmaması ve harita kültürünün oluşmaması, harita kullanımı alanında geri kaldığımızın bir

göstergesidir (Buğdaycı, vd. 2015). Demirci ve Barut'un 2015 yılında haber kanallarında harita kullanımını konusunda yaptığı çalışmasında her 6,5 habere bir harita düştüğü belirtilmektedir. Ayrıca araştırılan kanallarda günde ortalama yalnızca 5 harita gösterilmektedir. Durumun böyle olmasındaki en büyük sebep, belki de ülkemizde haritaların sadece öğretim materyali olarak görülmesidir. Bu algının yıkılması için harita okumaya ve yorumlamaya yönelik çalışmaların zenginleştirilmeye ihtiyacı vardır.

Coğrafyanın dağılışı ilkesini gösteren, bilgiyi anlamlandıran ve günlük hayatın her alanında kullanılan haritaların nasıl okunacağı ve yorumlanacağı hem eğitim hem de iş hayatı açısından oldukça önemlidir. Renkleri anlama, sembolleri bilme, mesafe ölçme, konum belirleme ve yön bulma gibi alt basamaklara ayrılan harita okuma ve yorumlama becerisi, ülkemizde ortaokul sosyal bilgiler dersi kazanımları arasındadır.

Mekân algılama becerisinin alt kolu olarak değerlendirebileceğimiz harita okuma ve yorumlama becerisi, ilköğretim sosyal bilgiler programında özendirilmiş ve geliştirilmesi hedeflenmiştir (MEB, 2005). Ekiss, Lurie, Phillips ve Hinde'ye (2007) göre harita okuma ve yorumlama becerisi mekânı algılamayı kolaylaştırır. Mekân algısı toplumda bir adım önde olmayı sağlayan, bireyin olayları kolaylıkla anlamasına yardım eden bir beceridir. Harita okuma becerisi coğrafi olayları anlamayı kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir. Ayrıca ilkokuldan itibaren öğrencilere kazandırılması öğrenciler için faydalı olacaktır. Fesliyen (2019), harita becerileri geliştirme programı ile 9. sınıf öğrencilerine yönelik 8 oturumdan oluşan deneysel bir çalışma yürütmüştür. Deney grubunun başarı testi sonuçları programın başında %53 iken harita becerileri testi programından sonra %100 oldukları görülmüştür. Kızılçaoğlu'na (2007) göre; harita becerisi kuvvetli olan bireyler, kendileri ve toplumları için önemli roller üstlenebilirler. Çünkü tüm hadiseler bir mekânda gerçekleşmektedir. Mekân hakkında bilgi edinmede iyi düzeyde harita becerisine sahip olan bireyler daha başarılı olurlar. Harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik Darakçı'nın (2014) araştırmasında; harita okuma yeteneği problem çözme yeteneğini arttırdığı ve dünyayı algılamayı kolaylaştırdığı bilinmektedir. Haritalar okuma ve yorumlama becerisine sahip bireyler, mekânlara farklı bir bakış açısıyla bakabilirler.

Araştırmaya konu olan becerinin alt basamaklarına bakmak gerekirse;

- Sembolleri anlama,
- Yön bulma,
- Ölçek kullanma,
- Uzaklık ölçme,
- Konum koordinat belirlemedir.

Bu basamaklardan bazıları, salt bilgiyi içeren ve herhangi bir yoruma gerek duyulmayan adımlardır. Ancak bazı adımlar işlem yapmayı ve üzerinde analiz edip yorumlamayı gerektirir. Dolayısı ile harita okuma ve yorumlama becerisi eğitimin her düzeyine yayılması ve her yaşa uygun etkinliklerin olması gereken bir beceridir. Araştırmacı tarafından bu becerinin, harita okuma ve yorumlama becerisi olarak adlandırılmasının sebebi, bazı basamakların bilgi ve kavrama düzeyinde olması bazı basamakların ise analiz ve sentez düzeyinde olmasıdır. Bilgi ve kavrama okumadır; analiz ve sentez ise yorumlamadır.

Ancak programda yer alan bu becerinin günlük hayatta etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı konusunda bazı tereddütlerin olduğu söylenebilir (Koç, 2008). Ülkemizde harita okuma ve yorumlama becerisi üzerine yapılan tezler oldukça kısıtlıdır. Aslında ikinci bir yabancı dili öğrenmek için onca zaman dinleme, konuşma, yazma ve okuma dersleri alırken, coğrafyanın dağılışı ilkesini gösteren bu hassas tekniğin nasıl okunacağını bilmemesi herkes için bir kayıptır (Buğdaycı ve Bildirici, 2009; Kızılçaoğlu, 2007). Güneş ve Öztürk-Demirbaş (2020), sosyal bilgiler öğretmeni adaylarına harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik başarı testi uygulamıştır. Başarı testinin ortalama doğru cevaplanma oranı, %68 ola-

rak belirlenmiştir. Yer belirlenmesi becerisi %79 ile en yüksek, yönün belirlenmesi becerisi ise %56 ile en düşük beceri olmuştur. İşte bu açıdan harita okuma ve yorumlama becerisinin öğretmen ve öğrenci görüşleri ile incelenmesi gerekmektedir. Böyle bir incelemenin bireylerin bir sonraki eğitim kurumuna hazırlanmalarında ve iş hayatına atılmalarında katkı sağlayacağı, ayrıca toplumsal becerilerinin etkin bir şekilde gelişimine fayda sağlayacağı düşünülebilir.

Sosyal bilgiler alanında yapılmış olan tezlerin %10'unda öğretmen ve müfettiş görüşlerine ve %8'inde öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Sosyal bilgiler alanında yapılan tezlerin %6'sı ise değer ve beceri kazandırmaya yöneliktir (Oruç ve Ulusoy 2008). Alanda yaşanan problemlere ilişkin araştırmaların oranı ise %9'dur (Tarman, Acun ve Yüksel, 2010). Yaylacı ve Büyükalın (2019), sosyal bilgiler alanında yapılan tezlerde beceri öğretimi başlığı altında “düşünme becerileri, mekân algılama becerisi ve harita okuryazarlığı” becerilerinin incelendiğini ifade etmektedir. Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafya konularının araştırılması çoğunlukla aksatılmıştır. İlköğretim anabilim dalında coğrafya konuları üzerine yapılan tezlerin oranı %20'dir. Coğrafya konularının ve diğer derslerin sunumunda kullanılan; ayrıca günlük yaşamda bireye katkı sağlayacak olan haritaların araştırılması alana büyük katkı sağlayacaktır. Bu açıdan Türkiye'deki sosyal bilgiler derslerinde yer alan harita okuma ve yorumlama becerisinin öğretmen ve öğrenci görüşleri ile incelenmesi konusu alanda en az araştırılan; ancak en çok gelişmesi gereken bir konudur.

Ülkemizde harita okuma ve yorumlama becerisi ortaokul sosyal bilgiler dersi kazanımları arasındadır. Sosyal bilgiler dersi de bu becerinin bireylere kazandırılmasında bir araç konumundadır. Bu amaçla bu araştırmada oluşturulan; Problem cümlesi: “Ortaokul sosyal bilgiler dersi kazanımları arasında yer alan harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin ve 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin görüşleri nasıldır?”

Yöntem

Model

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel nitelikli tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2014). Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2014). Bu anlamda tarama araştırmaları, ortama hiçbir müdahalede bulunmadan çalışma gruplarına ait belli özellikleri tüm gerçeklikleri ile ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırmada öğretmen ve öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Bu tür tekil tarama modelinde çalışma gruplarının mevcut durumları tek tek ve miktar olarak belirlenmektedir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Adana ilinde sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapan öğretmenler ve ortaokula devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniği kullanılarak belirlenen Pozantı ve Seyhan ilçelerinden öğretmenler ve öğrenciler oluşturmaktadır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniği; araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Bu yöntemde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan durumu seçer. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma olanağının bulunmadığı durumlarda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu iki ilçede görev yapan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 145 öğretmene ve bu iki ilçede öğrenim gören ve araştırmaya katılmayı kabul eden 260 öğrenciye veri toplama araçları dağıtılmıştır. Ancak süreç sonunda doldurulan veri toplama araçları incelendiğinde, bazı katılımcıla-

ra ait veri toplama araçlarının belirtilen yönergeye uygun olmayan şekilde doldurulduğu tespit edilmiştir. Bu gibi sebeplerden dolayı, 100 öğretmene ve 200 öğrenciye ait veri toplama araçları değerlendirmeye alınmıştır. Örneklemin büyüklüğünü hesaplamak için çeşitli programlar kullanılmıştır. Görüşmelerin ve anketin asıl uygulaması için seçilen örnekleme yer alan öğretmenlerin cinsiyet, eğitim düzeyleri, kıdem ve branş durumlarına ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmenlerin, Cinsiyet, Eğitim Düzeyleri, Branş Durumları ve Kıdemlerine Göre Dağılımları

		f	%
Cinsiyet	Kadın	55	55
	Erkek	45	45
Eğitim Düzeyi	Lise	0	0
	Önlisans	5	5
	Lisans	90	90
	Yüksek lisans	5	5
	Doktora	0	0
Bölüm	Sosyal bilgiler öğretmenliği	50	50
	Coğrafya öğretmenliği	15	15
	Tarih öğretmenliği	25	25
	Sınıf öğretmenliği	10	10
	Diğer	0	0
Kıdem	0-5	50	50
	6-10	25	25
	11-15	15	15
	16-20	5	5
	21 ve üzeri	5	5
Toplam		100	100

Tablo 1'de de görüldüğü gibi araştırmanın asıl uygulamasına cinsiyetlerine göre 55 (%55) kadın, 45 (%45) erkek olmak üzere toplam 100 sosyal bilgiler dersine giren öğretmen katılmıştır. Örnekleme yer alan öğretmenlerin eğitim düzeyine göre dağılımı şu şekildedir; 5'i (%5) ön lisans mezunu, 90'ı (% 90) lisans mezunu; 5'i de (% 5) yüksek lisans mezunudur. Öğretmenlerin verdiği bilgilere göre, 50 (%50) öğretmen sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu iken; 15'i (%15) coğrafya öğretmenliği; 25'i (%25) tarih öğretmenliği; 10'si (%10) sınıf öğretmenliği bölümü mezunudur. Tablo 1'de görüldüğü gibi öğretmenlerin %50'si 0-5 yıl, %25'i 6-10 yıl ve %15'i 11-15 yıl kıdeme sahiptir. Anket için seçilen örnekleme yer alan öğrencilerin, cinsiyet, sosyal bilgiler puanı ve sınıf ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin, Cinsiyet, Sosyal Bilgiler Puanı ve Sınıfa Göre Dağılımları

		f	%
Cinsiyet	Kız	100	50
	Erkek	100	50
Bir önceki dönemin sosyal bilgiler puanı	45-70	40	20
	71-85	60	30
	86-100	100	50
Sınıf	5. sınıf	66	33
	6. sınıf	66	33
	7. sınıf	68	34
TOPLAM		200	100

Tablo 2’de de görüldüğü gibi araştırmanın asıl uygulamasına cinsiyetlerine göre 100 (%50) kız ve 100 (%50) erkek olmak üzere toplam 200 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin verdiği bilgilere göre, 40’ı (%20) 45-70 puanları arasındaki notlara sahip iken; 60’ı (%30) 71-85 aralığındaki; 100’ü de (%50) 86-100 aralığındaki notlara sahiptir. Örneklemde yer alan öğrencilerin sınıflarına göre dağılımı şu şekildedir; Öğrencilerin 66’sı (%33) 5. sınıfa, 66’sı (%33) 6. sınıfa ve 68’i (%34) 7. sınıfa devam etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğretmen Anketi” ve “Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğrenci Anketi” kullanılmıştır. Anketin hazırlanması için alan yazın araştırmacı tarafından kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve konuyla ilgili ayrıntılı görüşler sıralanmıştır. Araştırmada kullanılan araç geliştirilirken cümlelerin ifade ediliş biçimlerine, sırasına ve yan tutmamasına özellikle dikkat edilmiştir (Karasar, 2014). Hazırlanan anket dilbilgisi ve imla hataları açısından dil uzmanı kişilerce incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca anket, içerik ve kapsam açısından sosyal bilgiler alanında uzman kişilerce incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu durum veri toplama aracının geçerliliğini arttırmıştır. Anket, uzman incelemesinden sonra Adana ilinden öğretmenlere uygulanmıştır. Ön uygulama sonuçları alındıktan sonra gerekli düzeltmeler yapılarak gerçek uygulamaya geçilmiştir. Bu çalışma, veri toplama aracının güvenilirliğini arttırmıştır. Anketin bir öğretmen için okunma süresi ortalama 5 dakikadır.

Öğretmen anketi, kişisel bilgiler ve harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik maddeler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların cinsiyet, yaş, çalışma süresi, eğitim durumları gibi bilgilerine ulaşılmıştır. Öğretmen anketinin ikinci bölümü 33 maddeden oluşmaktadır. Her maddeye ilişkin "hiç bir zaman, nadiren, bazen, sık sık ve her zaman" şeklinde beşli derecelendirme bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde öğretmenlere; harita bilgisi, lisans ve hizmet içi eğitim, sosyal bilgiler dersi öğretim programı, sosyal bilgiler ders kitapları, öğretim yöntemi, okulun fiziki altyapısı ile ilgili olmak üzere toplam 6 başlıkta sorular yöneltilmiştir.

Öğrenci anketinin hazırlanması için alan yazın araştırmacı tarafından kapsamlı bir şekilde incelenmiş (McClure, 1992; Koç, 2008; Sönmez ve Aksoy, 2012; Darakçı, 2014) ve konuyla ilgili ayrıntılı görüşler sıralanmıştır. Araştırmada kullanılan araç geliştirilirken cümlelerin ifade ediliş biçimlerine, sırasına ve yan tutmamasına özellikle dikkat edilmiştir (Karasar, 2014). Hazırlanan anket, dilbilgisi ve imla hataları açısından dil uzmanı kişilerce incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca anket içerik ve kapsam açısından sosyal bilgiler alanında uzman kişilerce incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu durum çalışmanın geçerliliğini arttırmıştır. Uzman incelemesinden sonra Adana ilinde ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonuçları alındıktan sonra, gerekli düzeltmeler yapılarak gerçek uygulamaya geçilmiştir. Bu çalışma veri toplama aracının güvenilirliğini arttırmıştır. Anketin bir öğrenci için okunma süresi ortalama 5 dakikadır.

Anket, kişisel bilgiler ve harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik maddeler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların cinsiyet, devam ettikleri sınıf, bir önceki yılın sosyal bilgiler puanları, devam ettikleri okul gibi bilgilerine ulaşılmıştır. Öğrenci anketinin ikinci bölümü 33 maddeden oluşmaktadır. Her maddeye ilişkin "hiç bir zaman, nadiren, bazen, sık sık ve her zaman" şeklinde beşli derecelendirme bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde katılımcılara; günlük hayattaki haritalar, harita okuma ve yorumlama becerisi, sosyal bilgiler ders kitapları ve okulun fiziki altyapısı, öğretmenin kullandığı öğretim yöntemi olmak üzere toplam 4 başlıkta sorular yöneltilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında veri toplama süreci araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Bu kapsamda öncelikle araştırma için Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmış ve veri toplama süreci belirlenen ortaokullarda gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde öncelikle kurum yöneticilerinden de sözlü izin alınmış, öğretmen ve öğrencilerden veri toplama işlemine geçilmiştir. Sonra öğretmenlerin ve öğrencilerin boş olduğu teneffüs zamanlarında anket uygulayarak veriler toplanmıştır. Veri toplama sürecinin başlangıcında çalışma ile ilgili bilgi verilerek amaç ve kapsam tanıtılmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmen ve öğrencilere veri toplama aracı dağıtılarak veri toplama aracını doldurmaları sağlanmıştır. Öğretmen ve öğrenciler tarafından kodlanan anketler sırasıyla belli kodlar verilerek sisteme girilmiştir.

Öğretmenler ve öğrenciler için oluşturulan anketlerden elde edilen nicel veriler SPSS for Windows 21.0 programından yararlanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan bu veriler betimsel istatistik tekniklerinden frekans, yüzde, aritmetik ortalama değerleri kullanılarak analiz edilmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek için frekans ve yüzde değerleri, öğretmenlerin ve öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik görüşlerinin belirlenmesinde ise aritmetik ortalama tekniği kullanılmıştır. Analiz edilen veriler alt amaçlara uygun olarak sınıflandırılmış ve son olarak da veriler alt amaçlara göre tablolaştırılarak raporlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan veri toplama araçlarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, gerekli analiz yöntemleri uygulandıktan sonra tablolaştırılarak bölümler halinde sunulmuştur.

Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik öğretmen anketinden elde edilen bulgular sunulmuştur. Harita bilgisi, lisans ve hizmet içi eğitim, sosyal bilgiler dersi öğretim programı, sosyal bilgiler ders kitapları, öğretim yöntemi, okulun fiziki altyapısı ile ilgili olmak üzere toplam 6 başlıkta bulgular sunulmuştur.

Günlük Hayatta ve Okullarda Kullanılan Haritalara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin ilk başlığı olan "Günlük Hayatta ve Okullarda Kullanılan Haritalara" ilişkin öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Günlük Hayatta ve Okullarda Kullanılan Haritalara İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=100)

		Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1	Haritalardan hayatımın her alanında yeterince yararlanırım.	-	-	5	5	35	35	35	35	25	25	3,80
2	Haritaları etkili bir şekilde kullanırım.	-	-	-	-	25	25	55	55	20	20	3,95
3	Harita okuma ve yorumlama becerisini kazanmak mekânların anlaşılması açısından son derece gereklidir.	-	-	-	-	5	5	5	5	90	90	4,85
4	Bireylerin günlük yaşantısı için	-	-	-	-	20	20	20	20	60	60	4,40

	haritalar önemlidir.											
5	İş hayatı için bireylerin okul öncesi- sinden başlanarak harita ile tanıştı- rılması önemlidir.	-	-	5	5	10	10	20	20	65	65	4,45
6	Derslerde harita kullandığında öğrenciler konuyu daha iyi anlar.	-	-	-	-	-	-	10	10	90	90	4,90
7	Harita kullanımı öğrencilerin gör- sel ve uzamsal zekâsını geliştirir.	-	-	-	-	-	-	20	20	80	80	4,80

Tablo 3'e genel olarak baktığımızda, harita okuma ve yorumlama becerisi ile ilgili ilk ana başlık olan "Günlük Hayatta ve Okullarda Harita Kullanımı" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=4,90$ ortalama ile "Derslerde harita kullandığında öğrenciler konuyu daha iyi anlar." maddesi olduğu görülür. "Harita okuma ve yorumlama becerisini kazanmak mekânların anlaşılması açısından son derece gereklidir." maddesi $\bar{X}=4,85$ ortalama ile en fazla işaretlenen diğer madde olmuştur. Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlere göre "Haritalardan hayatımın her alanında yeterince yararlanırım." $\bar{X}=3,80$ aritmetik ortalama ile ortalaması en düşük madde olmuştur.

Haritalarla İlgili Lisans ve Hizmet İçi Eğitime Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin ikinci başlığı olan "Haritalarla ilgili Lisans ve Hizmet İçi Eğitime" ilişkin öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4. Haritalarla ilgili Lisans ve Hizmet İçi Eğitime İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=100)

		Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1	Üniversitede aldığım dersler harita okuma ve yorumlama becerisini kazandırmaya yöneliktir.	20	20	20	20	35	35	5	5	20	20	2,85
2	Derslerde harita okuma ve yorumlama becerisinin etkili bir şekilde aktarılması için kendimi yeterli hissedirim.	9	9	24	24	28	28	26	26	13	13	3,10
3	Lisans yıllarında öğretmenlerde harita okuma ve yorumlama becerisinin gelişmesi için dersler verilmelidir.	-	-	-	-	10	10	20	20	70	70	4,60
4	Harita okuma ve yorumlama becerisi konusunda hizmet içi eğitim benim için faydalı olur.	-	-	5	5	10	10	30	30	55	55	4,35
5	Öğretmen adaylarına bilgisayar ve internet desteğinden nasıl faydalanacakları konusunda teknoloji eğitimi verilmelidir.	--	-	-	-	5	5	10	10	85	85	4,80

Tablo 4'e genel olarak baktığımızda, "Haritalarla ilgili Lisans Eğitimi ve Hizmet İçi Eğitim" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=4,80$ ortalama ile "Öğretmen adaylarına bilgisayar ve internet desteğinden nasıl faydalanacakları konusunda tekno-

loji eğitimi verilmelidir." maddesi olduğu görülür. "Lisans yıllarında öğretmenlerde harita okuma ve yorumlama becerisinin gelişmesi için dersler verilmelidir." maddesi, $\bar{X}=4,60$ ortalama ile en fazla işaretlenen diğer madde olmuştur. Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlere göre "Üniversitede aldığım dersler harita okuma ve yorumlama becerisini kazandırmaya yöneliktir." $\bar{X}=2,85$ aritmetik ortalama ile en az işaretlenen madde olmuştur.

Sosyal Bilgiler Dersi Programındaki Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin ikinci başlığı olan "Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi Kazanımlarına" ilişkin öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi Kazanımlarına İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=100)

		Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1	Sosyal bilgiler programında coğrafya konularının öğretime yer verilmelidir.	-	-	-	-	-	-	10	10	90	90	4,90
2	Programda harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik üst düzey düşünme becerilerini gerektirecek kazanımlara yer verilmelidir.	-	-	5	5	5	5	30	30	60	60	4,45
3	Programdaki harita okuma ve yorumlama becerilerinin içeriği zenginleştirilmelidir.	-	-	-	-	5	5	10	10	85	85	4,80
4	Programlarda bazı beceriler geçirtilmiştir ve bu beceriler bütüncül bir şekilde programa eklenmelidir.	-	-	-	-	20	20	20	20	60	60	4,40
5	Sosyal Bilgiler programlarında yer alan temel beceriler hakkında hizmet içi eğitime ihtiyaç duyarım.	-	-	10	10	40	40	20	20	30	30	3,70

Tablo 5'e genel olarak baktığımızda "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi Bağlamında İncelenmesi" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=4,90$ ortalama ile "Sosyal bilgiler programında coğrafya konularının öğretime yer verilmelidir" maddesi olduğu görülür. "Programdaki harita okuma ve yorumlama becerilerinin içeriği zenginleştirilmelidir." maddesi $\bar{X}=4,80$ ortalama ile en fazla işaretlenen diğer madde olmuştur. Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlere göre "Sosyal bilgiler programlarında yer alan temel beceriler hakkında hizmet içi eğitime ihtiyaç duyarım." $\bar{X}=3,70$ aritmetik ortalama ile en az işaretlenen madde olmuştur.

Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin dördüncü başlığı olan "Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi Kazanımlarına" ilişkin öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 6'te yer almaktadır.

Tablo 6. Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi Kazanımlarına İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=100)

	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1	Ders kitaplarında; harita oluşturma, sembol oluşturma, harita üzerinden konum belirleme ve harita çeşitlerini tanıma gibi etkinliklere yeterince yer verilmiştir.										
15	15	25	25	40	40	15	15	5	5	2,70	
2	Ders kitaplarında; günlük hayata yönelik harita üzerinden yön bulma, mesafe algılama ve taslak çizim etkinliklerine yer verilmiştir.										
15	15	30	30	40	40	15	15	-	-	2,55	
3	Ders kitaplarındaki haritaların ünitelerdeki miktarları uygundur.										
15	15	15	15	55	55	10	10	5	5	2,75	
4	Öğrenci ders kitaplarındaki haritaların kartografik tasarımları öğrencilerin seviyelerine uygundur.										
10	10	15	15	35	35	40	40	-	-	3,05	
5	Ders kitabındaki harita okuma ve yorumlama becerilerine yönelik aktiviteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde bölümlenmiştir.										
10	10	30	30	20	20	35	35	5	5	2,95	

Tablo 6'e genel olarak baktığımızda "Sosyal Bilgiler Dersi Ders Kitaplarının Harita Okuma Ve Yorumla Becerisi Bağlamında İncelenmesi" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=3,05$ ortalama ile "Öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki haritaların kartografik tasarımları öğrencilerin seviyelerine uygundur" maddesi olduğu görülür. "Ders kitabındaki harita okuma ve yorumlama becerilerine yönelik aktiviteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde bölümlenmiştir" maddesi $\bar{X}=2,95$ ortalama ile en fazla işaretlenen diğer madde olmuştur. Ancak bu maddelerin aritmetik ortalaması düşük olduğundan öğretmenlerin konuya yönelik bir eleştirisinin olduğu söylenebilir. Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlere göre $\bar{X}=2,55$ aritmetik ortalama ile "Ders kitaplarında; günlük hayata yönelik harita üzerinden yön bulma, mesafe algılama ve taslak çizim etkinliklerine yer verilmiştir" en az işaretlenen madde olmuştur. Öğretmenlerin bu konuda ders ve çalışma kitaplarını yeterli bulmadıkları söylenebilir.

Harita Okuma ve Yorumlama Becerisiyle İlgili Yöntemlere Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin beşinci başlığı olan "Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Kullanılan Teknik ve Yöntemlere" ilişkin öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 7'te yer almaktadır.

Tablo 7. Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Kullanılan Teknik ve Yöntemlere İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=100)

	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1	Derslerde harita okuma ve yorumlama becerisini geliştirmek için Google-Earth gibi dijital platformlardan yararlan-										
30	30	15	15	30	30	10	10	15	15	1,65	

	nırım.											
2	Harita okuma ve yorumlama becerisini geliştirmek için öğrencilerin kendi taslak haritalarını çizmeleri için imkân veririm.	5	5	10	10	40	40	30	30	15	15	3,40
3	Öğrencilere okul dışında harita uygulamalarına yönelik çalışmalar veririm.	5	5	25	25	30	30	20	20	20	20	3,25
4	Basit semboller çizdirilerek oyun ve etkinlikler ile harita okuma ve yorumlama becerisi kazandırmaya çalışırım.	5	5	15	15	35	35	30	30	15	15	3,35
5	Harita okuma ve yorumlama becerisi kazandırırken yakından uzağa ilkesini dikkate alırım.	5	5	20	20	15	15	40	40	20	20	3,50
6	Okulun bulunduğu çevreye ait taslak haritaları öğrencilere çizdiririm.	20	20	45	45	25	25	5	5	5	5	2,30

Tablo 7'ye genel olarak baktığımızda "Harita Okuma ve Yorumlama Becerisiyle İlgili Yöntemler" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=3,50$ ortalama ile "Harita okuma ve yorumlama becerisini geliştirmek için öğrencilerin kendi taslak haritalarını çizmeleri için imkân veririm." maddesi olduğu görülür. Tablo 7 incelendiğinde "Harita Okuma ve Yorumlama Becerisiyle İlgili Yöntemler" ile ilgili maddelerde öğretmenlere göre "Derslerde harita okuma ve yorumlama becerisini geliştirmek için Google-Earth gibi dijital platformlardan yararlanırım." maddesi $\bar{X}=1,65$ aritmetik ortalama ile en az işaretlenen madde olmuştur. Öğretmenlerin ders ortamında teknoloji kullanımı konusunda yetersiz ve isteksiz oldukları söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin harita çizimi konusundaki yetersizliklerinin nedeninin derslerde yeterince pratik yapmadıklarını söylemek doğru olacaktır.

Harita Okuma ve Yorumlama Becerisiyle İlgili Okulların Fiziki Altyapısına Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin son başlığı olan "Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Kullanılan Materyallere" ilişkin öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Kullanılan Materyallere İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=100)

		Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		□
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1	Okulumuzdaki harita setleri sosyal bilgiler derslerinin ünitelerine uygun sayı ve niteliktedir.	10	10	20	20	30	30	25	25	15	15	3,15
2	Okullara teknolojik gelişmelere uygun olarak ders araç ve gereçleri sağlanmıştır.	5	5	25	25	30	30	30	30	10	10	3,15

3	Sosyal bilgiler derslerinde kullanılmak üzere harita gibi materyallere ihtiyaç vardır.	-	-	5	5	10	10	35	35	50	50	4,30
4	Okullarda sosyal bilgiler laboratuvarları oluşturulmalıdır.	-	-	-	-	5	5	5	5	90	90	4,85
5	Harita okuma ve yorumlama becerilerini geliştirmek için uygulama yapmaya imkân verecek çizim masalarına yer verilmelidir.	-	--	5	25	-	-	20	20	75	75	4,65

Tablo 8'e genel olarak baktığımızda "Harita Okuma ve Yorumlama Becerisiyle İlgili Okulların Fiziki Altyapısı" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=4,80$ ortalama ile "Okullarda Sosyal Bilgiler laboratuvarları oluşturulmalıdır." maddesi olduğu görülür. " Harita okuma ve yorumlama becerilerini geliştirmek için uygulama yapmaya imkân verecek çizim masalarına yer verilmelidir." maddesi $\bar{X}=4,65$ ortalama ile en fazla işaretlenen diğer madde olmuştur. Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlere göre "Okulumuzdaki harita setleri sosyal bilgiler derslerinin ünitelerine uygun sayı ve niteliktedir." maddesi $\bar{X}=3,15$ aritmetik ortalama ile ve "Okullara teknolojik gelişmelere uygun olarak ders araç ve gereçleri sağlanmıştır." maddesi $\bar{X}=3,15$ aritmetik ortalama ile en az işaretlenen maddeler olmuştur.

Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğrenci Görüşlerine İlişkin Nicel Bulgular

Bu bölümde harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik öğrenci anketinin ikinci bölümünde yer alan; günlük hayatta ve okullarda harita kullanımı, harita okuma ve yorumlama becerisi, sosyal bilgiler ders kitapları ve okul ortamı, sosyal bilgiler öğretmenin beceriye yönelik kullandığı yöntem, başlıklarındaki toplam 33 adet ifadeye ilişkin bulgular sırasıyla sunulmuştur.

Günlük Hayatta ve Okullarda Kullanılan Haritalara Yönelik Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin ilk başlığı olan "Günlük Hayatta ve Okullarda Kullanılan Haritalara" ilişkin öğrencilerin verdikleri yanıtlar Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Günlük Hayatta ve Okullarda Kullanılan Haritalara İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=200)

Duvar Haritaları	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1 Sosyal bilgiler dersinde haritadan anlatılan konuları daha iyi anlarım.	-	-	2	2	13	13	46	46	39	39	4,22
2 Sosyal bilgiler dersinde haritadan anlatılan konular ilgimi çeker.	-	-	4	4	7	7	28	28	61	61	4,46
3 Sosyal bilgiler dersinde harita kullanımını öğrenmemi kolaylaştırır.	1	1	1	1	13	13	26	26	59	59	4,41
4 Günlük hayatta haritalardan faydalanırım.	3	3	12	12	46	46	29	29	10	10	3,31
5 Sosyal bilgiler dersleri için haritalar önemlidir.	1	1	1	1	4	4	18	18	75	75	4,80

Tablo 9'a genel olarak baktığımızda, "Günlük Hayatta ve Okullarda Harita Kullanımı" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=4,80$ ortalama ile "Sosyal bilgiler dersleri için haritalar önemlidir." maddesi olduğu görülür. "Sosyal bilgiler dersinde haritadan anlatılan konular ilgimi çeker." maddesi $\bar{X}=4,46$ ortalama ile en fazla işaretlenen diğer madde olmuştur. Tablo 9 incelendiğinde öğrencilere göre "Günlük hayatta haritalardan faydalanırım." maddesi $\bar{X}=3,31$ aritmetik ortalama ile en az işaretlenen madde olmuştur.

Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin ilk başlığı olan "Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine" ilişkin öğrencilerin verdikleri yanıtlar Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=200)

Beceri	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1 Harita üzerindeki mesafeyi gerçek alan üzerinde tahmin ederim	6	6	13	13	28	28	27	27	26	26	3,54
2 Harita kullanarak yönümü bulurum.	6	6	12	12	30	30	26	26	26	26	3,54
3 Harita üzerindeki işaretlerin anlamını bilirim.	2	2	3	3	17	17	41	41	37	37	4,08
4 Harita üzerindeki ifadelerin anlamını bilirim.	3	3	3	3	22	22	39	39	33	33	3,96
5 Harita üzerindeki renklerin anlamını bilirim.	2	2	7	7	16	16	20	20	55	55	4,19
6 Herhangi bir yerin taslak haritasını çizerim.	11	11	19	19	25	25	28	28	17	17	3,21
7 Harita okuma ve yorumlama becerisi ile haritaları günlük hayatta kullanırım.	6	6	19	19	33	33	30	30	12	12	3,23
8 Harita okuma ve yorumlama becerisi, problem çözme, yaratıcı düşünme ve bilgi teknolojilerini kullanma gibi becerilerle ilişkilidir.	2	2	9	9	20	20	31	31	38	38	3,94
9 Bir haritaya baktığımda bir alanın özelliklerini anlarım.	1	1	10	10	21	21	25	25	43	43	3,99

Tablo 10'a genel olarak baktığımızda "Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=4,19$ ortalama ile "Harita üzerindeki renklerin anlamını bilirim." maddesi olduğu görülür. "Harita üzerindeki işaretlerin anlamını bilirim." maddesi, $\bar{X}=4,08$ ortalama ile en fazla işaretlenen diğer madde olmuştur. Tablo 10 incelendiğinde "Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi" ile ilgili maddelerde öğrencilere göre "Herhangi bir yerin taslak haritasını çizerim." maddesi $\bar{X}=3,21$ aritmetik ortalama ile ve "Harita okuma ve yorumlama becerisi ile haritaları günlük hayatta kullanırım." maddesi, $\bar{X}=3,23$ aritmetik ortalama ile en az işaretlenen maddeler olmuştur.

Ders Kitapları ve Okullardaki Haritalara Yönelik Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin ilk başlığı olan "Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki ve Okullarda Kullanılan Haritalara" ilişkin öğrencilerin verdikleri yanıtlar Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Ders Kitaplarındaki Haritalar ile Okullarda Kullanılan Haritalara İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=200)

Ders Kitapları ve Çalışma Kitapları	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1 Okulumuzdaki duvar haritaları günceldir.	14	14	14	14	10	10	23	23	39	39	3,59
2 Okulumuzdaki duvar haritaları kullanışlıdır.	17	17	11	11	18	18	22	22	32	32	3,41
3 Okulumuzdaki duvar haritaları ilgi çekicidir.	17	17	20	20	25	25	20	20	18	18	3,02
4 Ders kitaplarındaki haritalar günceldir.	6	6	1	1	14	14	29	29	50	50	4,16
5 Ders kitaplarındaki haritalar ilgi çekicidir.	6	6	10	10	23	23	31	31	30	30	3,69
6 Ders kitapları harita okuma ve yorumlama becerisini kazandırmada etkilidir.	3	3	4	4	30	30	29	29	34	34	3,87
7 Ders kitaplarındaki haritalara yönelik etkinlikler yeterlidir.	5	5	18	18	18	18	29	29	30	30	3,61

Tablo 11'e genel olarak baktığımızda "Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Kitaplarındaki Haritalar ile Okullarda Kullanılan Haritalar" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=4,16$ ortalama ile "Ders kitaplarındaki haritalar günceldir." maddesi olduğu görülür. "Okulumuzdaki duvar haritaları ilgi çekicidir." maddesi $\bar{X}=3,88$ ortalama ile en fazla işaretlenen diğer madde olmuştur. Tablo 11 incelendiği zaman "Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Ders Kitaplarındaki Haritalar ile Okullarda Kullanılan Haritalar" ile ilgili maddelerde öğretmenlere göre "Okulumuzdaki duvar haritaları ilgi çekicidir." maddesi $\bar{X}=3,02$ aritmetik ortalama ile en az işaretlenen madde olmuştur.

Öğretmenlerin Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi ile İlgili Kullandıkları Yönteme Yönelik Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan anketin ilk başlığı olan "Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğretmenlerin Kullandıkları Yönteme" ilişkin öğrencilerin verdikleri yanıtlar Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12. Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğretmenlerin Kullandıkları Yönteme İlişkin Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalamalar (N=200)

Yöntem	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		\bar{X}
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1 Sosyal bilgiler derslerinde harita çizimine yönelik etkinlikler yaparız.	13	13	13	13	29	29	21	21	24	24	3,30
2 Öğretmenler harita üzerindeki ifade, semboller ve renkleri derste anlatır.	1	1	6	6	16	16	26	26	51	51	4,20
3 Derslerde örnek haritaları okuma çalışmaları yaparız.	12	12	23	23	26	26	20	20	19	19	2,76
4 Derslerde örnek haritaları yorum-	9	9	24	24	28	28	26	26	13	13	3,10

	lama çalışmaları yaparız.											
5	Sosyal bilgiler dersiyle ilgili olarak okul dışında uygulamalı harita kullanma çalışmaları yaparız.	22	22	31	31	16	16	22	22	9	9	2,65
6	Öğretmenlerimiz sosyal bilgiler derslerinde konuyu harita üzerinden anlatır.	4	4	5	5	25	25	30	30	36	36	3,89
7	Haritalara yönelik sorunlarımıza öğretmen etkili bir şekilde cevap verir.	-	-	2	2	8	8	24	24	66	66	4,54
8	Öğretmenimiz derslerde harita okuma ve yorumlama becerisini geliştirmek için Google-Earth gibi dijital platformlardan yararlanır.	36	36	18	18	22	22	14	14	10	10	2,44
9	Öğretmen harita çizimine yönelik ödev verir.	17	17	20	20	25	25	20	20	18	18	3,02
10	Öğretmenlerimiz yaşadığımız yerle ilişkili harita çalışma etkinlikleri gerçekleştirir.	20	20	17	17	26	26	19	19	18	18	2,98
11	Öğretmen harita okuma ve yorumlamaya yönelik ödev verir.	18	18	19	19	28	28	20	20	15	15	2,23
12	Öğretmenin kullandığı harita gibi (küre atlas uydu fotoğrafları vb.) materyaller öğrenmeyi kolaylaştırır.	3	3	8	8	14	14	28	28	47	47	4,08

Tablo 12'ye genel olarak baktığımızda harita okuma ve yorumlama becerisi ile ilgili dördüncü ana başlık olan "Öğretmenlerin Haritalarla İlgili Kullandıkları Yöntem" ile ilgili maddelerde aritmetik ortalaması en yüksek olanın $\bar{X}=4,54$ ortalama ile "Haritalara yönelik sorunlarımıza öğretmen etkili bir şekilde cevap verir." maddesi olduğu görülür. "Öğretmenler harita üzerindeki ifade, semboller ve renkleri derste anlatır." maddesi $\bar{X}=4,08$ ortalama ile en fazla işaretlenen diğer madde olmuştur. Tablo 12 incelendiğinde öğretmenlere göre $\bar{X}=2,23$ aritmetik ortalama ile " Öğretmen harita okuma ve yorumlamaya yönelik ödev verir." ve $\bar{X}=2,44$ aritmetik ortalama ile "Öğretmenimiz derslerde harita okuma ve yorumlama becerisini geliştirmek için Google-Earth gibi dijital platformlardan yararlanır." maddesi en az işaretlenen maddeler olmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada ortaokulda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile ortaokula devam eden öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik görüşleri farklı boyutlarda incelenmiştir. Araştırmaya ilişkin bulgular alan yazınla desteklenerek tartışılmıştır.

Öğretmenlerin görüşleri harita, lisans eğitimi, öğretim programları, ders kitapları, yöntem teknik ve son olarak okulların fiziki alt yapısı boyutlarında incelenmiştir. Öğretmenler, harita alt boyutunda haritaların hem günlük hayat hem de uzamsal zekâ açısından önemli olduğuna yönelik yüksek düzeyde katılıyorum cevabını vermişlerdir. Öğretmenlerin yüksek düzeyde katıldıkları bir diğer görüş ise haritaların hem ders hem de konular açısından önemli olmasıdır. Ancak öğretmenler "haritalardan etkin bir şekilde yararlanırım" görüşüne sık sık düzeyinde katılım göstermişlerdir. Tarman (2017), beş yaş çocukları ile yapmış olduğu çalışmada haritaların günlük hayat ve beceriler açısından önemli olduğunu ifade etmiştir. Araştırmacıya göre harita okuma ve yorumlama becerisi günlük problemlerimizi çözmede ve git gide

karmaşık ve değişken hale gelen modern toplum içinde bilgi edinmede önemlidir. Ayrıca eğitim amacı bireyleri yaşama hazırlamak ise harita ve küre becerilerinin öğretilmesi, eğitim programlarının içinde yer verilmesi gereken önemli bir koşuldur.

Öğretmenler, lisans eğitimi ve hizmet içi eğitim alt boyutunda öğretmenlere bu dönemde haritaya yönelik teknoloji odaklı derslerin verilmesi gerektiğine yüksek düzeyde katılmışlardır. Ancak öğretmenler harita okuma ve yorumlama becerisi konusunda kendilerini orta düzeyde yeterli hissetmektedirler. Koç ve Çifçi (2016), sınıf öğretmeni adayları ile yapmış oldukları çalışmada; katılımcıların harita bilgi düzeylerinin alt seviyede haritalar ile işlem yapabilme, haritaları okuma ve yorumlama, taslak harita çizibilme ve haritaları kullanma becerilerinin ise orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Üniversitelerde harita konulu eğitim içerikleri geliştirilerek, öğretmen adaylarına bu konuda gerekli eğitimlerin verilmesinin önemli olduğu kıymetlendirilmektedir. Bu anlamda iki çalışmanın da benzer sonuçlar ortaya koyduğu ifade edilebilir.

Öğretmenler, program alt boyutunda sosyal bilgiler derslerine daha fazla coğrafya konularının eklenmesi ve haritaya yönelik becerilerin artırılması gerektiği görüşüne yüksek düzeyde katılmışlardır. Ayrıca öğretmenler, harita okuma ve yorumlama becerisinin mesafe ölçme, konum belirleme, uygun harita seçme, renkleri bilme sembolleri anlama ve ölçek gibi alt basamaklarına yönelik kazanımların programlara yeterince yansıtılmadığını belirtmişlerdir. Yıldız'ın (2006), "İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerindeki Harita, Grafik ve Şekillerin Kavranma Düzeyi (Aksaray İli Örneği)" adlı çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programına coğrafi konuların öğretilmesine yönelik daha fazla kazanımın eklenmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Bu anlamda ülkemizdeki öğretim programları okul öncesinden ortaöğretime kadar harita okuma ve yorumlama becerisi yönünden zenginleştirilmelidir.

Öğretmenler ders kitapları alt boyutunda sosyal bilgiler ders kitaplarında her konuya yönelik yeterli haritanın bulunmadığı görüşüne yüksek düzeyde katılmışlardır. Ders kitaplarındaki haritaların kartografik tasarımlarının öğrencilerin ilgisini çekebilecek tarzda hazırlanmadığı, haritaların lejant bilgilerinin eksik ya da yetersiz olduğu belirtilmiştir. Türkiye'deki sosyal bilgiler ders kitaplarının harita yönünden incelendiği çalışmalar bu tartışmayı destekler niteliktedir. Ünal (2008) yaptığı doktora çalışmasında; sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabındaki haritaların özensizce hazırlandığını ve kazanımların uygun bir şekilde ders kitaplarına yansıtılmadığını ifade etmiştir.

Öğretmenler, yöntem ve teknik alt boyutunda taslak harita çizme ve dijital platformları kullanma maddelerine düşük düzeyde katılmışlardır. Ayrıca öğretmenler harita konusunda okul dışı etkinlikler yapma ve beceriyi oyun ve etkinliklerle kazandırma maddesine orta düzeyde katılmışlardır. Akar'ın (2008), "İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Düzeylerinin ve Harita Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Öğretmenler, okulun fiziki alt yapısı alt boyutunda okullarda kullanılan duvar haritası, kabartma haritalar, yansıtım cihazları gibi materyallerin eksikliği ve saklanması en büyük problemlerden biri olduğu konusunda yüksek düzeyde görüş birliğindedirler. Duman'ın (2011) yılında yaptığı "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Harita Kullanımı ve Harita Kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşleri" adlı çalışmada da bu çalışmadan elde edilen bulgular ile uyumlu sonuçlar gözlenmiştir. Öğretmen görüşlerine göre akıllı tahta gibi dijital materyaller, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmakta ve kalıcı öğrenmeyi sağlamaktadır. Bu açıdan Milli Eğitim Bakanlığı'nın sosyal bilgiler dersine yönelik laboratuvarları oluşturması gerekmektedir.

Öğrenci görüşleri harita, beceri, ders kitapları ve okulun fiziki durumu ile yöntem ve teknik boyutlarında incelenmiştir. Öğrenciler, harita alt boyutunda öğretmenlerin derslerde harita kullanmalarının kendilerini rahatlattığını, öğrenmelerini kolaylaştırdığını, harita ile gös-

terilen bilgilerin ilgilerini çektiğini ifade eden maddede yüksek düzeyde görüş birliğindedirler. Buğdaycı ve Selvi (2019), haritaların temel eğitim sürecinde çocuklar için en önemli iletişim araçları olduğunu ve çocuklarda harita okuma ve algılama sürecinin, çocukluk dönemi boyunca çocukların bilişsel gelişimleriyle ilişkilendirildiğini ifade etmişlerdir. Ancak öğrenciler, günlük hayatta haritalardan yeterince faydalanmamaktadır. Buğdaycı ve Selvi (2019), bu durumu ders kitaplarındaki haritaların özenle tasarlanmamasına, haritaların genelleştirme açısından problemliliğine, haritaların üzerindeki işaretlerin çocuklara uygun olmamasına ve öğrencilerin yaşına ve eğitim seviyesine göre tasarlanmamasına bağlamaktadır. Bu anlamda her iki çalışmanın da birbirini desteklediği ifade edilebilir.

Öğrenciler, harita okuma ve yorumlama becerisi alt boyutunda renkleri işaretleri ve alanın özelliklerini bilme konusunda yüksek düzeyde görüş birliğindedirler. Ancak yön bulma taslak harita çizme ve mesafe belirleme konusunda orta düzeydedir. Öğrenciler harita okuma ve yorumlama becerisinin alt basamakları olan; mesafe ölçme, konum belirleme ve yön bulma gibi konularda eksik oldukları sonucuna varılmıştır. Akkuş ve Kuzey (2018), 8. sınıf öğrencilerinin katılımı ile nitel araştırma yöntemleri kullanarak yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin sembolleri okuma ve yorumlama, alan ölçek ilişkisi kavrama, uzaklık ölçme, taslak harita oluşturma ve fiziki özellikleri tanıma, kroki çizme ve okuma becerilerini kazanamadıkları ve bu becerileri günlük hayatlarında kullanabilecekleri beceriler haline dönüştürmede başarısız oldukları tespit edilmiştir. Bu anlamda bu iki çalışmanın farklılaştığı ifade edilebilir. Sonucun bu şekilde olması, yöntemsel farklılıklar bağlamında incelebilir. Bu bölümdeki sorulardan bazıları uygulamaya yönelik olduğu için, test edilmeden sadece anket üzerinden verilen cevaplarla anlamak zorlaşmaktadır. Bu da araştırma yönteminin getirmiş olduğu bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Harita, hedef kitlenin yaşına ve bilişsel gelişimine uygun olarak tasarlandığında tüm kullanıcılar haritayı okuyup algılayabilecektir. Bu anlamda haritalar, kullanıcının gelişimine ve kartografik tasarım kurallarına uygun olarak tasarlandıkları sürece harita üzerindeki işaretler algılanacaktır. Öğrencinin, yaşına ve bilişsel gelişimine uygun olmayan haritalar ile iletişim kurması beklenemez.

Öğrenciler, ders kitapları ve okulun fiziki alt yapısı alt boyutunda ders kitapları haritalarının kartografik tasarımlarının, öğrencilerin ilgisini çekmediği ve yeterli sayıda bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca okullardaki duvar haritalarının güncel, kullanışlı ve ilgi çekici olmadığı noktasında görüş birliğindedirler. Bu açıdan ders kitaplarındaki ve okullardaki haritalar güncellik, kullanışlılık ve ilgi çekicilik açısından yeniden gözden geçirilmelidir. Okulların fiziki şartları akıllı tahtalar, yansıtım cihazları ve kabartma haritalar yönünden iyileştirilmelidir. Buğdaycı ve Selvi (2018) haritaların, kullanıcıların amacına ihtiyaçlarına eğitim seviyesine yaşına ve bilişsel seviyesine göre üretilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Araştırmacılar tarafından “İlkokul için Türkiye Atlası” adıyla haritalar tasarlanmış ve 494 öğrenci ile deneysel bir çalışma yürütülmüştür. Çalışma sonucunda öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerine uygun haritaların ortalama %40 oranında öğrencilerin öğrenme becerilerine katkı sağladığı görülmüştür. Bu anlamda bu iki çalışmanın benzer sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilir.

Öğrenciler, yöntem ve teknik alt boyutunda öğretmenlerin ifade, sembol ve renkleri derslerde anlattıklarını, öğretmenlerin harita ile ilgili öğrenci sorularına yanıt verdiklerini ve öğretmenlerin derslerde küre, atlas, uydu fotoğrafları vb. kullandıklarını yüksek düzeyde ifade etmektedirler. Ancak öğrenciler öğretmenlerin okul dışında yeterince haritalara yönelik etkinlik yaptırmadıklarını, öğretmenlerin derslerde dijital platformlardan yeterince yararlanmadıklarını ve öğrencilerin yaşadıkları yerle ilgili örnek çalışmaları ödev olarak vermediklerini ifade etmektedirler. Uğurlu ve Aladağ (2015) sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada öğretmenlerin mekânsal beceriyi geliştirmek için teknolojik araçlardan yararlandıklarını ve anlatım, soru cevap, örnek vermek gibi öğretim yöntemlerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ancak araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin mekânsal düşünmeyi, sosyal bilgiler öğretiminde her ne kadar gerekli ve önemli görseller dahi bu beceriyi kazandırmada

diğerlerinden farklı bir etkinlik ya da materyallerinin olmadığı görülmüştür. Bu anlamda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından haritalara yönelik dijital uygulamalar, ders kitapları ile paralel içerikler ve etkileşimli oyunlar ile dilsiz haritalar hazırlanması gerektiği söylenebilir. Ayrıca haritaları etkili bir şekilde sınıf ortamında kullanmak öğretmenlere göre farklılık gösterecektir. Bazı öğretmenler haritaları aktif olarak kullanırken bazıları, yeterli zaman ayırmayacaktır. Burada önemli olan, MEB müfredatında net bir şekilde bu konunun vurgulanması gerektiğidir. Öğretmenler, MEB tarafından hazırlanan programlara uymakla yükümlüdür. MEB tarafından haritalarla ilgili uygulamaya yönelik yaptırımlar mutlaka yapılmalıdır.

Öneriler

Aşağıda bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında program hazırlayanlara, ders kitabı yapanlara ve bu konuya ilişkin gelecekte yapılması planlanan araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Program Hazırlayanlara Yönelik Öneriler

- Harita okuma ve yorumlama becerisi okul öncesinden başlanarak ortaöğretime kadar (ortaöğretim dâhil) daha etkin bir şekilde programlara yansıtılabilir.
- Sosyal bilgiler programındaki harita okuma ve yorumlama becerisi ile ilgili kazanımlara ülkemizdeki ve yurtdışındaki önemli güzergâhlar eklenerek yeniden oluşturulabilir.
- Öğretmen adaylarının yetiştirilmesi sürecinde öğretim programlarına harita okuma ve yorumlama becerisine yönelik kazanımlar eklenebilir.

Ders Kitaplarına Yönelik Öneriler

- Ortaokul 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların boyutları, öğrencilerin yaşlarına ve konunun içeriğine göre yeniden şekillendirilerek güncellenebilir.
- Ders kitaplarındaki haritalarla ilgili bilgileri gösteren ve öğrencilerin haritaları okumalarında ve yorumlamalarında onlara yol gösteren lejant bölümlerinden eksik ya da hiç olmayanlar tamamlanarak güncellenebilir.
- Ders kitaplarının çevrimiçi sürümleri, etkileşimli hale getirilerek öğrencilerin uygulama yapmalarına imkân verecek şekilde yeniden tasarlanabilir.
- Ders kitaplarının çevrimiçi sürümlerine haritalarla ve harita okuma ve yorumlama becerisi ile ilgili etkileşimli oyunlar eklenerek öğrencilerin kendi konularını ve yurtdışındaki önemli konuları daha ayrıntılı ve etkin bir şekilde tanımaları sağlanabilir.
- Ders kitaplarına öğrencilerin üzerinde etkinlik yapabileceği konuyu daha rahat özümseyeceği şekilde dilsiz haritalar eklenerek ders kitapları daha işlevsel hale getirilebilir.

Gelecekte Yapılması Planlanan Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma, sadece ortaokula devam eden 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Benzer bir çalışma ilkokul, ortaöğretim veya lisans öğrencileriyle yapılabilir.
- Bu araştırma, sadece ortaokulda sosyal bilgiler derslerine giren sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılmıştır. Benzer bir çalışma ilkokulda derse giren sınıf öğretmenleri, ortaöğretimde derse giren tarih öğretmenleri ve coğrafya öğretmenleri veya lisansta derse giren akademisyenlerle yapılabilir.

- Kartografik tasarımın önemli olduğu eğitimde, alanında uzman kişilerce oluşturulmuş etkin ve yeterli haritalar kullanılarak bir taslak ders modeli oluşturulup deneysel bir çalışma yapılabilir.
- Bu araştırma, Adana ilinde ortaokula devam eden öğrencilere “Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğrenci Görüşleri Anketi” uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Bu konuda yapılacak benzer çalışmalar farklı illerde yapılabilir.
- Bu araştırma, Adana ilinde sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlere “Harita Okuma ve Yorumlama Becerisine Yönelik Öğretmen Görüşleri Anketi” uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Bu konuda yapılacak benzer çalışmalar farklı illerde yapılabilir.

Kaynakça

- Akalın, Ş. H. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akar, B. (2008). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma düzeylerinin ve harita kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Akkuş, Z. ve Kuzey, M. (2018). Ortaokul öğrencilerinin harita ve yön becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumları üzerine bir değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 218, 201-233.
- Aykaç, N. (2011). Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze sosyal bilgiler programının eğitim programı öğeleri açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 406-420. /
- Baloğlu Uğurlu, N. ve Aladağ, E. (2015). Mekânsal düşünmenin Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programındaki yeri ve öğretmenlerin bu beceri hakkındaki görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, 22-42.
- Buğdaycı, İ., Bildirici I. O. ve Tarman B. (2015). 6-7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların kartografik tasarımlarının kazanımlar açısından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 143-174.
- Buğdaycı, İ., Selvi, H., Z. (2018). İlkokul öğrencileri için tasarlanan haritaların öğrenme becerisine katkısı. *Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 7(2), 672-684. doi:10.28948/ngumuh.444694
- Buğdaycı, İ., Selvi, H., Z. (2019). *Temel Eğitim için Kartografya: İlkokul ve Ortaokul için Atlas Üretimi*. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 17. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı.
- Buğdaycı, İ., ve Bildirici, İ.Ö. (2009). Harita kullanımının coğrafya eğitimindeki önemi. 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, CD, Ankara
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim araç-gereç ve materyallerini kullanma düzeyleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 73-105.
- Darakçı, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında harita kullanımı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 15-31.
- Demirci, A, Barut, Y. (2015). Türkiye'de haber kanallarında harita kullanımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 3(2), 1-21.
- Duman, H. (2011). *Sosyal bilgiler eğitiminde harita kullanımı ve harita kullanımı konusunda öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ekiss, G. O., Lurie, B. T., Phillips, J., & Hinde, E. (2007). The world in spatial terms: Mapping and map reading. *Social Studies and the Young Learner*, 20 (2), 7-9.
- Fesliyen, Z. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin harita beceri düzeylerine yönelik bir eylem araştırması: Kulu örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

- Gömleksiz, M. N., Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1, 8-1.
- Güneş, G. ve Öztürk-Demirbaş, Ç. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının harita kullanabilme beceri düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4), 2145-2158.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi, kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kızılcıaoğlu, A. (2007). Harita becerilerine pedagojik bir bakış. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 341-358.
- Koç, H. (2008). *Coğrafya öğretim programındaki kazanımların öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Koç, H., Çifçi, T. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 9-20.
- M.E.B. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4, 5, 6 ve 7. Sınıf)*, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara.
- M.E.B. (2014). *Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. Ankara.
- McClure, R.W. (1992). *A conceptual model for map skills curriculum development based upon a cognitive field theory philosopher* (Yayımlanmamış doktora tezi). Oklahoma State University, Oklahoma.
- Oruç, Ş. ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 121-132.
- Sanır, F. (2000). *Coğrafya terimleri sözlüğü*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Sönmez, Ö, F. ve Aksoy, B. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin harita beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(1), 1905-1924.
- Şahin, B. (2012). *Coğrafya öğretmenlerinin tematik haritalara yönelik görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tarman, B., Acun, İ., ve Yüksel, Z. (2010). Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 725 -746.
- Tarman, İ. (2017). *Harita ve küre kullanımı eğitiminin beş yaş çocuklarının harita ve küre okuma ve yorumlama becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Ulusoy K., ve Gülüm K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.

- Ünal, F. (2008). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersi yurdumuzun komşuları ve Türk dünyası ünitesinde geçen haritaların kullanılabilirlik düzeyi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yaylacı, Z. & Büyükalın, F., (2019). Sosyal bilgiler eğitiminde öğretmen görüşüne başvuru-
lan tezlerin tematik açıdan incelenmesi (2005-2017). *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 1-19.
<https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.20xx.xx.xxxxx-xxxxxx>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Sosyal Bilimler Yayıncılık.
- Yıldız, L. (2006). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler derslerindeki harita, grafik ve şekillerin kavranma düzeyi* (Aksaray ili örneği) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.